

PORTFOLIO: DE KLARE BRON

— GERARD MACCREANOR

116 OASE#72

PORTFOLIO: DE KLARE BRON

— GERARD MACCREANOR

Terug naar school / Back to School

117 OASE#72

Terug naar school / Back to School

Basisschool De Klare Bron is gevestigd in de tuin van een historische villa aan de rand van het Belgische dorp Heverlee. De villa en omringende tuinen liggen hoger dan het land rondom en bieden een schitterend uitzicht over het monumentale, zestiende-eeuwse park van kasteel Arenberg, het kasteel waar ooit Karel I woonde en dat nu eigendom is van de universiteit van Leuven. De huidige school bestaat uit een aantal kleine paviljoens die, verspreid over de tuin van de villa, elk een klaslokaal bevatten. De paviljoens zijn mettertijd in verval geraakt en zijn aan vervanging toe. Middels een door Maccreanor Lavington gewonnen *Open Oproep* werd een ontwerp voor de nieuwe school verkregen.

De school is een zogenaamde metho- deschool van het Gemeenschapsonder- wijs, een van de drie erkende Vlaamse onderwijssystemen. De onderliggende onderwijsfilosofie gaat uit van neutraal, niet-religieus onderwijs in een pluralisti- sche omgeving en is samengevat in het motto: leven om te leren en leren om te leven. De aanpak is gericht op de integra- le ontwikkeling van individuele talenten en gebaseerd op het inzicht dat naast

cognitieve vaardigheden, ook sociale en emotionele betrokkenheid moeten worden gestimuleerd. Het doel is te komen tot een gevarieerd en persoonsgericht curriculum met een nadruk op creativiteit.

Met het oog op deze doelen zijn de klassen gestructureerd als 'leefgroepen', samengesteld uit kinderen van twee verschillende leeftijdsgroepen die elkaar leren helpen en zo een besef van verant- woordelijkheid opdoen. Het onderwijs is projectgericht, waarbij het initiatief vaak van de kinderen zelf uitgaat. De school wordt verder bewust klein gehouden, zo- dat iedereen elkaar kent en een huiselijke gemeenschapsomgeving wordt gestimu- leerd.

De principes van het Gemeenschaps- onderwijs zijn niet expliciet opgesteld om hedendaagse problemen als het verlies aan gemeenschapszin het hoofd te bie- den, maar hebben tegen de achtergrond van recente maatschappelijke veranderin- gen een actuele en dringende betekenis gekregen. Tegenwoordig wordt erkend dat scholen een in toenemende mate belangrijke rol spelen in de bevordering van gemeenschapszin. Vooral in kleinere gemeenschappen zijn ontmoetingsplaat-

Maccreanor Lavington Architects,
schoolgebouw/primary school
Heverlee (B), locatie/site plan

Portfolio: De Klare Bron
— Gerard Maccreanor

sen in de openbare sfeer snel aan het verdwijnen: kerken, bibliotheken, post- en bankkantoren, artsenpraktijken, tandart- sen en apothekers verhuizen veelal uit hun vertrouwde gebouwen naar grotere, efficiëntere dienstencentra buiten de dorpsomgeving en verliezen daarmee hun sociale betekenis. Vele vestigingen van degelijke instellingen, traditioneel centraal in dorpsstraten gelegen, behoorden al tot de verleden tijd voordat nog het internet de laatste resten ervan onder het tapijt veegde. In deze gecommmercialiseerde openbare sfeer behoren schoolgebouwen tot de laatste bastions van sociale inter- actie binnen de gemeenschap.

Meer en meer begint men zich te realiseren dat scholen belangrijk zijn voor het functioneren van de plaatselijke ge- meenschap. In bepaalde Europese landen heeft dit bewustzijn er bijvoorbeeld in geresulteerd dat scholen extra financiën krijgen om de openbare functies van hun gebouwen te verruimen en nieuwe func- ties op te nemen. Dit vertaalt zich vaak in extra ruimte, waardoor het gebouw ook kan gaan fungeren als gemeenschapscen- trum, openbare bibliotheek, marktplaats en avondschool.

In deze context zouden nieuwe schoolgebouwen niet alleen met het oog op het onderwijs voor kinderen ontwor- pen moeten worden, maar zich ook op de meer algemene rol moeten richten die deze gebouwen vandaag de dag moeten spelen. Ook in lagere scholen waar uitsluitend onderwijs aan kinderen plaatsvindt, spelen sociale aspecten een belangrijke rol, zowel voor de ouders als voor de leerlingen en hun leerkrachten. Ouders van kinderen op de basisschool hebben van nature de behoefte bij de school betrokken te worden, en hun kin- deren te kunnen halen en brengen in een uitnodigende, gastvrije omgeving.

Hoe kan architectuur tegemoetkomen aan dit verlangen naar betrokkenheid bij de gemeenschap? Hoe kunnen deze be- hoefte in relatie tot de programmatische ambities van de school worden vertaald in een interne indeling en een externe vormgeving?

Het karakter, de sfeer en de inde- ling van de bestaande school was onze inspiratiebron voor het nieuwe gebouw. De oude school was weliswaar niet veel meer dan een verzameling klaslokalen in houten gebouwtjes, toch was deze

De Klare Bron, Heverlee (B),
bestaande, tijdelijke gebouwen/
existing, temporary buildings

De Klare Bron, Heverlee (B),
bestaand directiegebouw (voor-
malige villa)/existing administra-
tion building (former villa)

118 OASE#72

Primary school 'De Klare Bron' is situated at the edge of the Belgian village Hever- lee in the garden of a historical villa. The villa and its grounds are raised above the surrounding land and offer a splendid view over the monumental sixteenth-cen- tury Arenberg park and castle, once lived in by Charles I, now owned by the Univer- sity of Leuven. The present school consists of a number of small pavilions scattered throughout the villa's garden, each hous- ing a classroom. These classrooms have decayed over time and are now need to be replaced. The design for a new school is the result of Maccreanor Lavington's answer to the open call for designs.

The school is a so-called 'method school', run by the department of 'Gemeenschapsonderwijs' (Community Education), one of the three official Flem- ish school networks. The underlying edu- cational philosophy is based on the idea of neutral, nonreligious education in a pluralistic setting and can be summarized by the motto: 'live to learn and learn to live'. The approach focuses on the inte- gral development of individual talents and recognises that, besides cognitive skills, social and emotional involvement needs

to be stimulated. The aim is to achieve a varied and personal curriculum, with an emphasis on creativity.

To stimulate those goals, classrooms are organised in 'life groups', mean- ing that children of two different age groups are put together, learning how to help each other and develop a sense of responsibility – the education is project- based and often directed by the children themselves. In addition, the school is consciously kept small so that everybody knows each other and a homely commu- nal environment is stimulated.

Although the principles of the 'Ge- meenschapsonderwijs' weren't explicitly set up to deal with the issues of com- munity loss, given contemporary social changes, the philosophy addresses an urgent agenda. It is currently recognized that schools play an increasingly impor- tant role in fostering a sense of commu- nity. Especially in smaller communities, meeting places in the public realm are rapidly disappearing: churches, libraries, post offices, banks, doctor's surgeries, dentists and chemists are moving from localised premises to larger more efficient conglomerations of providers outside the

Terug naar school / Back to School

De Klare Bron, Heverlee (B),
bestaande, tijdelijke gebouwen/
existing, temporary buildings

Portfolio: De Klare Bron
— Gerard Maccreanor

119 OASE#72

village environment. All those uses have undergone a continuous scrutiny in the name of efficiency and the local high street branch was relegated to memory long before the Internet swept the last few remaining examples under the carpet. In this commercialised and contracting pub- lic realm, school buildings are one of the last bastions of social interaction within the community.

The understanding that schools foster the local community is growing. In some European Countries for instance this concern has resulted in schools receiv- ing extra funding to extend the public programme of their buildings, introducing new uses. Often this translates into extra space that allows the building to have a double use, for instance as a community centre, local library, marketplace and evening school.

In this respect, schools should not be designed exclusively for children but should serve a larger purpose. Even in primary schools used only for children's education, public interaction plays a significant role that is important to the parents as well as to the children and their teachers. For parents of children at-

tending primary school there is a natural desire to be involved; to bring and collect their children in an inviting environment and enjoy a warm feeling of community.

How can architecture answer this desire for involvement in the community? How can the brief and the ambitions be translated into an interior layout and an external design?

Our inspiration for the new building was the character, atmosphere and layout of the existing school. Although the old school was not much more than a collec- tion of timber sheds, each a classroom, the layout worked and was ideally suited to the teaching methods of the school. Each life group had its own home, a clearly identified pavilion with its own entrance hall, its own area for coats and shoes, toilets, kitchen, computer corner and project room. The classrooms were in direct contact with the outside at ground level, giving each an outdoor extension where the class can learn about ecology, horticulture, biology and the weather. The overlarge classrooms invited different arrangements and offered the possibil- ity to create different atmospheres. The space between the pavilions – seemingly

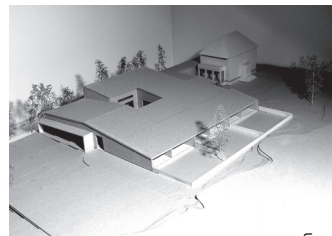
indeling functioneel en beantwoordde aan het ideaal aan de leermethode van de school. Elke leefgroep had een eigen huis, een duidelijk herkenbaar paviljoen met een eigen entree, garderobe, toiletten, keuken, computerhoek en projectruimte. De klaslokalen waren allemaal op de begane grond gelegen, in direct contact met de omgeving, zodat de lessen gemakkelijk naar buiten konden worden verlegd als het ging over het milieu, tuinieren, biologie of het weer. De ruim bemeten klaslokalen konden op allerlei manieren worden ingedeeld, zodat er verschillende sferen gecreëerd konden worden. De schijnbaar ongeordende en toevallig ontstane ruimte tussen de paviljoens was ingevuld met tuintjes en speelplekken die een rijke omgeving voor verkenning en spel boden. Deze ordening beviel de leerkrachten en kinderen zo goed dat ze meer dan 48 jaar ongewijzigd is gebleven.

Het was niet mogelijk een nieuw schoolgebouw te ontwerpen op basis van de typologie van paviljoens. Niet alleen was het budgettair onhaalbaar, zo'n radicale afwijking van de norm was ook in strijd met de programmatische en

bouwkundige voorschriften van de betrokken overheidsinstellingen. Toch moest in het nieuwe ontwerp gezocht worden naar mogelijkheden om elementen als de onafhankelijke huizen voor herkenbare leefgroepen en het gebruik van de buitenruimte als creatieve voortzetting van het interieur van het klaslokaal te behouden.

Een ander waardevol aspect was de historische villa die de visuele entree van de school vormt. De villa is hiermee het publieke gezicht van de school en onderstreept die functie met haar architectonische formaliteit en ligging ten opzichte van de ingang en de informele klaspaviljoenen. Het nieuwe ontwerp respecteert de betekenis van de oude villa en versterkt deze waar mogelijk, door het nieuwe gebouw op te vatten als een informele vleugel die met de formele villa contrasteert.

De nieuwe school krijgt twee ingangen: een ingang in de oude villa die toegang geeft tot de kantoorruimten van de schooladministratie en een tweede, informeel ogende ingang in de nieuwe vleugel voor het dagelijkse verkeer in en uit de klassen. Beide ingangen staan in verbinding met het schoolplein, dat als

Maccreeanor Lavington Architects, schoolgebouw/primary school Heverlee (B), 2005-2007

Portfolio: De Klare Bron
– Gerard Maccreeanor

Terug naar school / Back to School

disorganized and random – had been appropriated and used for small gardens and play spaces, providing a rich environment for exploration and play. The setup was so much liked by the teachers and children that it remained unchanged for more than 48 years.

It was not possible to design a new school based on a typology of pavilions. Not only was the budget insufficient, but the requirements that were laid down by the respective government departments regarding programme and building regulations did not allow for such a radical departure from the norm. However, the sense of independence expressed by identifiable life group homes along with the use of external space as a creative classroom extension were elements that were to be reiterated in the new design.

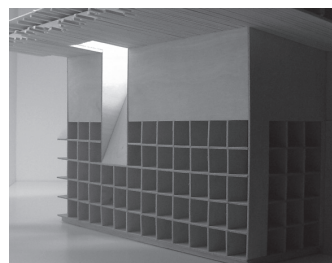
Another aspect to be valued is the historical villa as the visual entrance to the school. The villa is the public face of the school; its architectural formality and setting in relation to the entrance and to the informal classroom pavilions reinforce this intention. In the new design this notion is preserved and where possible reinforced, with the new building as an informal

wing, contrasting with the formal villa.

The new school will have two entrances, a public entrance at the villa, leading to the school administration offices, and a second entrance for the daily coming and going rituals of the school in the new wing. Both these entrances relate to the hard surface of the school square, which acts as the first layer of the entry sequence.

The informal entrance in the new wing is the one used most, it is the transition space between outside and inside, that in-between space where you can shelter if you are early and it's raining. It is the place in which to get acquainted, to chat, to exchange appointments, to organise events and to discuss problems. It's a levelling space that invites informal conversation.

Inside the building, the hallway acts as an extension of the outdoor spaces and becomes the busiest space in the building. It is the space where parents should feel relaxed about delivering their children to the classrooms; it is the space where children are collected after school by their parents or the after-school care. It is where kids gather excitedly when they

Maccreeanor Lavington Architects, schoolgebouw/primary school Heverlee (B), 2005-2007, maquette/model: kast en daklicht in speelgang/ cupboard and rooflight in 'play-way'

Portfolio: De Klare Bron
– Gerard Maccreeanor

eerste 'laag' van de ingangssequentie dient.

De informele ingang van de nieuwe vleugel wordt het meest gebruikt en vormt het overgangsgebied tussen buiten en binnen. Deze tussenruimte is de plek waar je kunt schuilen als je te vroeg bent en het regent, de plek om elkaar te leren kennen, te kletsen en afspraken te maken, activiteiten te organiseren en problemen te bespreken. Een ontvangstruimte die ontspannen en uitnodigt tot informeel gesprek.

Eenmaal binnen in het gebouw kan de gang opgevat worden als een verlengstuk van de buitenruimtes en wordt het de drukste binnenruimte in het gebouw. Het is de plek waar ouders hun kind met een gerust hart bij de klas kunnen achterlaten en de plek waar de kinderen 's middags worden opgehaald door hun ouders of naschoolse opvang. Ook verzamelen de kinderen zich in de gang als ze opgewonden op schoolreisje gaan en de bus nog niet is gearriveerd. En groep 3 die zo dadelijk gym heeft, wacht hier tot de vorige klas de gymzaal heeft verlaten. De gang is bij uitstek de ruimte die de logistiek van de school organiseert en wordt daarmee een ruimtelijk sleutelement in

de opzet van de school. De bewust overgedimensioneerde 5 m brede gang heet nadrukkelijk 'speelgang' en nodigt met zijn royale breedte uit om als verlengstuk van het klaslokaal gebruikt te worden. De leerkracht kan zo bijvoorbeeld de klas verdelen in kleinere groepen die in verschillende ruimten aan uiteenlopende dingen kunnen werken. De speelgang geeft niet alleen toegang tot de klaslokalen, maar ook tot een kleine buitenplaats en een grote multifunctionele aula (in het Vlaams de 'polyvalente' zaal genoemd). Met zijn flexibele gebruik en uitzonderlijke afmetingen vormt de speelweg een tot de verbeelding sprekende interpretatie van de traditionele schoolgang.

Een interessant element om bij stil te staan is de overgang tussen gang en klaslokaal. De ideeën over het karakter van deze overgang zijn in de loop der geschiedenis veranderd. Waren de klaslokalen vroeger geheel afgezonderd van de gang, sinds de jaren zestig is er in opeenvolgende moderne trends geëxperimenteerd met open verbindingen in allerlei varianten. Uitgaande van het model van duidelijk herkenbare leefgroepen wordt in ons ontwerp de overgang als

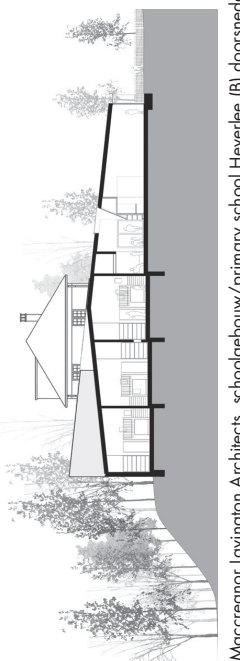
121 OASE#72

are going on a school trip and the bus has not yet arrived. It is the space where Group 3, who is going to the gym, waits while the previous class vacates. The hallway is pre-eminently the space that organizes the school logistics, making it a key element in the plan. The overdimensioned, 5-m-wide space, purposely called a 'playway', encourages its use as an extension of classroom activities, allowing the teacher to break up the class into smaller groups that can work on separate tasks in different spaces. Not only does the playway connect the classrooms, it also gives access to a small courtyard and a large multifunctional auditorium. Its flexible use and extraordinary dimensions make the playway an imaginative interpretation of the traditional hallway.

The threshold between hallway and classroom is interesting to consider. Historically, ideas about the nature of this threshold have changed. Once classrooms were entirely closed off from the hall, while modern trends after the 1960s experimented with different versions of open connections. In order to have clearly identifiable life groups, in our proposal the threshold is marked and recognizable

yet easy to cross. A striking wall of cabinets, lit by skylights and accessible from both sides, forms a functional connecting element that can be more or less open, as desired.

A final point of interest in the design is a number of deliberately chosen architectural elements that draw on memory. School is usually the first place outside the home that the child stays in and, like home, the primary school often holds intense memories of place and space. Being aware of this effect the design purposely plays with the idea that objects and spaces can be memory triggers. The striking villa; the views to the Arenberg park; the prominently placed trees in the court and the classroom garden – these all form framed images that will be carried into adulthood and reflected upon.

Maccreeanor Lavington Architects, schoolgebouw/primary school Heverlee (B) doorsnede/section

Terug naar school / Back to School

strikt gedefinieerd, maar toch gemakkelijk te passeren element voorgesteld. Een markante, door lichtschachten aangelichte kastenwand, die van twee kanten ontsloten kan worden, vormt een functioneel verbindingselement dat naar wens meer of minder geopend kan worden.

Een laatste aandachtspunt in het ontwerp zijn enkele bewust gekozen architectonische elementen die de herinnering aanspreken. De school is gewoonlijk de eerste plek buitenshuis waar het kind verblijft. Veel kinderen bewaren aan hun school dan ook, evenals aan het ouderlijk huis, intense herinneringen van plek en ruimte. Met dit effect in gedachten speelt het ontwerp bewust in op de herinneringen die objecten en ruimtes kunnen losmaken. De markante villa, de uitzichten over het park van Arenberg, de prominente geplaatste bomen op het schoolplein, in de binnenhof en in de klassentuin vormen omkaderde beelden die een kind tot in de volwassenheid meeneemt en contempleert.

Vertaling: Rob Kuitenbrouwer,
Bookmakers

Maccreanor Lavington Architects, schoolgebouw/primary school Heverlee (B)
entree en oude villa/entrance and old villa

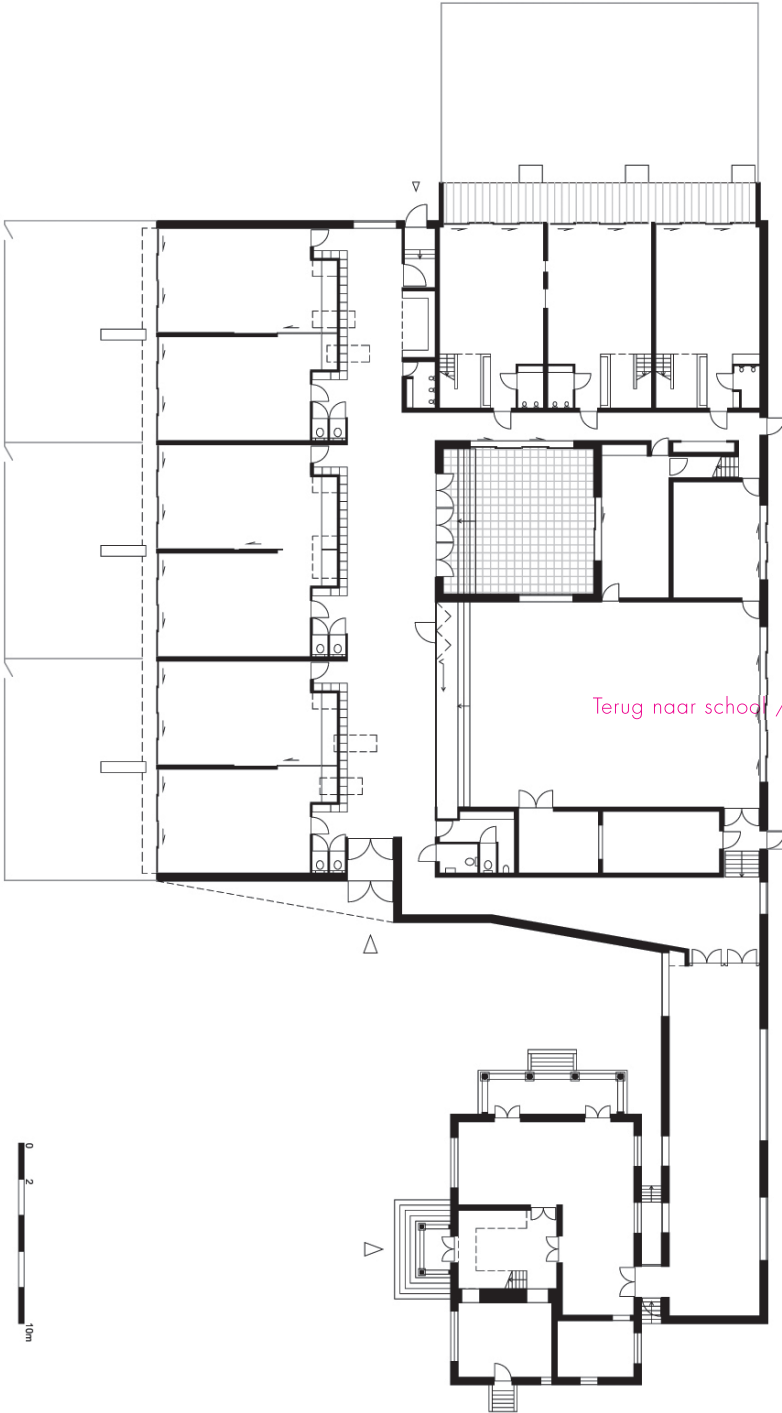

Portfolio: De Klare Bron
– Gerard Maccreanor

Terug naar school / Back to School

122 OASE#72

123 OASE#72

Terug naar school / Back to School

Maccreanor Lavington Architects, schoolgebouw/primary school Heverlee (B), plattegrond/plan